

การจัดการทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ของโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา

Cultural Management: A Case Study of Cultural Activities Management of Secondary Demonstration Schools

ลักขณา คชสาร¹, พฤทธิ ศุภเศรษฐศิริ² และ ระวีวรรณ วรรณวิไชย³
Lakkhana Kochasarn¹, Prit Supasetsiri² and Rawiwan Wanwichai³

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

Email: ¹Kochasarn.la@gmail.com, ²pritsu@g.swu.ac.th, ³rawiwan@g.swu.ac.th

Received August 19, 2022; **Revised** October 31, 2022; **Accepted** November 5, 2022

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the cultural management of the demonstration school, including the concepts, policies, activities, and methods of cultural activities; and 2) to study the views of stakeholders on the cultural activities of the demonstration school. This study consisted of qualitative research, which was collected through in-depth interviews with 90 people, and quantitative research, which was collected through a questionnaire with 137 people. The qualitative findings found that there were two types of activity. These consisted of annual activities and circumstantial activities. Cultural management methods consisted of 1) designing a project to the administrators, 2) considering and approving the budget, 3) division of duties and structure of work, with cultural resource management, 4) public relations, 5) evaluation. The quantitative findings of the stakeholders' view revealed that the management at the demonstration school level gave priority to arts and culture at the highest level (mean 4.48). An outstanding operation approach had the highest level (mean 4.49). While school administrators had notable observations about the expression of interest, attention, and empathy at the highest level (mean 4.41), According to the suggestions of students, it was found that the crucial aspect of cultural management is a system of motivational strategies for students to participate rather than setting rules to force them to do so.

Keywords: Cultural Management; Cultural Activities; Culture; Demonstration Schools

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการด้านวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิตในประเด็นของแนวคิด นโยบาย รูปแบบการจัดกิจกรรมและวิธีดำเนินงานด้านวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการ จัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต โดยกระบวนการศึกษา ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 90 คน ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจำนวน 137 คน ด้วยแบบสอบถาม ผล การศึกษาในส่วนของคุณภาพพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรม มี 2 รูปแบบ คือ จัดกิจกรรมประจำปี และการจัด กิจกรรมตามสถานการณ์ โดยวิธีการจัดการทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) การออกแบบโครงการเสนอผู้บริหาร 2) การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณ 3) การแบ่งหน้าที่และจัดทำโครงสร้างการทำงาน ร่วมกับบริหารทรัพยากรทาง วัฒนธรรม 4) การประชาสัมพันธ์ 5) การประเมินผล ผลการวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับทัศนะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า การจัดการของโรงเรียนสาธิต โดดเด่นเรื่องการให้ความสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรมสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.48 อยู่ในระดับ มากที่สุด มีวิธีการดำเนินการโดดเด่น ค่าเฉลี่ย 4.49 อยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีความโดดเด่นเรื่องการแสดงออกถึงความสนใจ ใส่ใจ มีความรู้สึกรวมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในระดับ 4.41 อยู่ในระดับมากที่สุด จากข้อเสนอแนะของผู้เรียนพบว่า สิ่งสำคัญของการจัดการทางวัฒนธรรม คือ ระบบการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียน อยากเข้าร่วมมากกว่าการตั้งกฎเกณฑ์บังคับให้เข้าร่วม

คำสำคัญ: การจัดการ; กิจกรรมทางวัฒนธรรม; วัฒนธรรม; โรงเรียนสาธิต

บทนำ

การถ่ายทอดและสืบสานวัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยทุกคน เพื่อให้ดำรงความเป็นเผ่าพันธุ์ที่มีที่มาที่ไป และสืบทอดความดีงามจนเป็นอารยธรรมของประเทศไทย โรงเรียนถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานหนึ่งที่มี บทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังสมาชิกใหม่ของสังคมผ่านการหล่อหลอมกลมเกลียวทางวัฒนธรรมให้กับผู้เรียน ผ่านการ ทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยการเข้าร่วมดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหา แนวทางการปฏิบัติ คติ ความเชื่อและธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการกิจกรรมด้าน วัฒนธรรมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยเล็งเห็นว่ากระบวนการจัด กิจกรรมเหล่านี้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการให้ความร่วมมือในการดำเนินงานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการวางรากฐาน แนวคิด นโยบาย การออกแบบกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งซึมซับสิ่งที่ดีงามติดตัว ออกไป รวมถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมในโรงเรียนยังต้องถูกประยุกต์ให้เข้ากับบริบทเหตุการณ์บ้านเมือง เพราะ โรงเรียนคือแหล่งบ่มเพาะที่ดีที่สุด ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทางวัฒนธรรมในโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตามพบว่ามีช่องว่างทางองค์ความรู้ในครั้งนี้คือ งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาในบริบทชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ การ จัดการความรู้ทางวัฒนธรรม และการจัดการเชิงท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (Koson, 2018; Pongthong & Chaiampom, 2009) ยังขาดการศึกษาเรื่องการจัดการวัฒนธรรมจากแหล่งบ่มเพาะดังเช่นโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตถือเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานหนึ่งที่เป็นต้นแบบทางการศึกษา เป็นโรงเรียนในกำกับของ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ส่วนใหญ่ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้การดูแลของคณะศึกษาศาสตร์หรือคณะครุศาสตร์เพื่อให้เป็นแหล่ง ฝึกสอน ฝึกปฏิบัติทางการศึกษาของนักเรียน แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนสาธิตนั้นจำเป็นต้องตอบสนองต่อแผน

ยุทธศาสตร์ชาติ รวมถึงนโยบายด้านการศึกษาของระดับชาติ ให้ความร่วมมือกับเช่นเดียวกับโรงเรียนอื่น ๆ ในบริบทของโรงเรียนสาธิตนั้นยังมีความแตกต่างและความยืดหยุ่นเกี่ยวกับการจัดการด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป หากมีการจัดการที่ดีย่อมส่งผลต่อการทำงานของครูผู้จัดกิจกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามแนวทางกรณีศึกษา (Case Study) ควบคู่กับการเก็บข้อมูลด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังเช่น นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า เป็นต้น เพราะกลุ่มเหล่านี้คือกลไกสำคัญในการถ่ายทอดและเป็นผู้รับการถ่ายทอด ผ่านการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการทางวัฒนธรรมตามบริบทของโรงเรียน นำไปสู่การปลูกฝังกลุ่มเด็กนักเรียนให้เป็นผู้สืบทอดทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นไปตามฐานความเชื่อเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการด้านวัฒนธรรม นั้นมีที่มาจากแนวคิดหรือปรัชญาด้านการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม อันนำมาสู่การออกแบบกระบวนการและจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับการศึกษาทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต ผ่านกระบวนการเก็บแบบสอบถาม ทำให้ผลการวิจัยสามารถต่อยอดและส่งเสริมกระบวนการจัดการทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อกลุ่มผู้เรียนในปัจจุบันได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการด้านวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต ในประเด็นของแนวคิดนโยบาย รูปแบบการจัดการกิจกรรมและวิธีการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต
2. เพื่อศึกษาทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงการจัดการทางวัฒนธรรมร่วมกับระบบการบริหารจัดการในโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา โดยมุ่งเน้นการอธิบายถึงรูปแบบและกระบวนการจัดการด้านวัฒนธรรม ในประเด็นด้านแนวคิดนโยบาย รูปแบบการจัดการ วิธีการจัดการ และข้อเสนอจากผู้เรียนในฐานะที่เป็นผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่โรงเรียนจัดให้

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง/ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยกลุ่มหลักทั้งสิ้น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครูกลุ่มสาระศิลปะ นักเรียน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่า โดยทุกคนต้องเคยผ่านประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมหรือเป็นคณะทำงานส่วนใดส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดการเพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ของโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา

ขอบเขตพื้นที่วิจัย

ขอบเขตพื้นที่วิจัยครั้งนี้ศึกษากับกลุ่มโรงเรียนสาธิตในระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 9 สถาบัน ได้แก่ 1) โรงเรียนครุณสิกขาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี 2) โรงเรียนมัธยมสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 3) โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม) 4) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

(ฝ่ายมัธยม) 5) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ฝ่ายมัธยม) 6) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายมัธยม) 7) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) 8) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน 9) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา โดยเป็นโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการจัดการแสดงในช่วงเทศกาลวันสำคัญต่างๆ มีจัดส่งนักเรียนเข้าประกวด มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเช่น การแสดงโขน นาฏศิลป์ เป็นต้น

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2564-เมษายน 2565

ทบทวนวรรณกรรม

จากแนวคิดด้านการจัดการทางวัฒนธรรมไปสู่การจัดการในระบบของโรงเรียนสาธิต และการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมให้กับผู้เรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทางวัฒนธรรม จากการศึกษาทบทวนทำให้พบว่า การจัดการ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของการกระทำหรือกระบวนการที่เป็นระเบียบขั้นตอน เพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับ Rodkaew (2011) ที่กล่าวถึงการจัดการนันทนาการ นั่นคือ การจัดกระบวนการที่มีระบบ ขั้นตอนชัดเจน โดยเน้นการสร้างกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยปราศจากการบังคับให้เกิดเป็นความสุข ความสนุก โดยองค์ประกอบสำคัญของการจัดการ ประกอบด้วย ผู้จัดการหรือผู้บริหาร ผู้ประสานงาน และดูแลงาน กิจกรรมที่ต้องการให้บรรลุความสำเร็จ ซึ่งเป็น 3 องค์ประกอบหลักในกระบวนการจัดการ นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ประกอบสำคัญของการจัดการทางวัฒนธรรม มี 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านบุคคล นั่นคือ การมอบหมายบทบาทหน้าที่หรือการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในฐานะของผู้จัดการ 2) ด้านกระบวนการ เน้นการวางแผนการปฏิบัติและแนวทางการประเมิน 3) ด้านสังคมและสภาพแวดล้อมที่คำนึงถึงความปลอดภัยของอาคารสถานที่ จัดกิจกรรม การสร้างการมีส่วนร่วม และบรรยากาศของการจัดกิจกรรม และ 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือเทคโนโลยี ดังเช่น สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม สถานที่ ห้องกิจกรรม อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น (Nerngchamnon, 2020) อย่างไรก็ตามจากแนวคิดด้านการจัดการทางวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นผลลัพธ์ในเชิงการพัฒนาของผู้เรียนได้ดังงานวิจัยของ Maryani & Lewinna (2018) ที่พบว่าการปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกันช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมมากขึ้น

2. ทฤษฎีการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) ถือเป็นทฤษฎีทางสังคมที่มุ่งเน้นถึงกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมร่วมกับจิตวิทยาที่มีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล แนวคิดนี้ยังได้อธิบายถึงความเป็นกลุ่มสังคมที่มีความเชื่อ ความสนใจในลักษณะเดียวกัน พุทธิคุณมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นทิศทางเดียวกัน ผลลัพธ์ของการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับคนในกลุ่มนั้นจะช่วยหล่อหลอมให้บุคคลมีบุคลิกภาพ (Personality) ที่เป็นเอกลักษณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่ม รวมถึงเกิดการเรียนรู้ (Learning) เพื่อให้ตนเองสามารถแสดงออกได้เหมาะสมกับสถานการณ์และบทบาทที่เป็น (Popenoe, 1993) อย่างไรก็ตามยังพบว่าทฤษฎีการขัดเกลากายทางสังคมยังมีหน้าที่ควบคุมเพื่อป้องกันการสั่นคลอนของแบบแผนการใช้ชีวิตอย่างออกนอกกรอบของบุคคลได้เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการขัดเกลากายทางสังคมมาช่วยการอธิบายในเรื่องการจัดการจัดกิจกรรมที่เป็นเงื่อนไขในการพัฒนาทักษะของผู้เรียน เพื่อให้มีการดำเนินชีวิตได้เหมาะสมเข้ากับสังคมไทยและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมผ่านการทำกิจกรรมที่โรงเรียนสาธิตได้ออกแบบและทดลองใช้กับผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวทางกรณีศึกษา (Case Study) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นหลักในการเก็บข้อมูล ร่วมกับการศึกษาทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาค้นคว้านี้ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครูกลุ่มสาระศิลปะ นักเรียน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่า จำนวนทั้งสิ้น 90 คน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ เกณฑ์การพิจารณาประกอบด้วย 1) มีประสบการณ์การจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม 2) มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสาธิต ระดับมัธยม ในกรุงเทพมหานคร ในการกระบวนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพหลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาถอดเทปแบบคำต่อคำและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเป็นกลุ่ม ดังเช่น แนวคิดนโยบาย, รูปแบบของกิจกรรมทางวัฒนธรรม, กระบวนการจัดการ, เงื่อนไขสนับสนุนหรือขัดขวางกระบวนการจัดการด้านวัฒนธรรม เป็นต้น ในกระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ผู้วิจัยดำเนินการใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตรวจสอบโดยผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ (Member check) 2) การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยคัดเลือกประเด็นข้อค้นพบสำคัญที่เกิดจากการสกัดข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ อีก 2 แหล่ง จึงทำการสรุปผลการวิจัย โดยการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้วยการจัดแบ่งหมวดหมู่ของรหัสที่เกิดระหว่างการเก็บข้อมูล และยกระดับรหัสเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1) เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นกระบวนการหลักในการเก็บข้อมูลโดยได้ตั้งแนวคำถามปลายเปิด มีโครงสร้างคำถามตามวัตถุประสงค์ ยกตัวอย่างกรอบคำถาม ดังเช่น คำถามเกี่ยวกับแนวคิดหรือนโยบายที่ใช้ในการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิตและเอกลักษณ์ของกิจกรรม รูปแบบและขั้นตอนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในโรงเรียน และเงื่อนไขที่เป็นส่วนสนับสนุนและเป็นอุปสรรคของการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมจากกลุ่มผู้เรียน เป็นต้น 2) เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามประเมินใน 2 มิติ ได้แก่ มิติด้านการจัดการระดับโรงเรียน และมิติด้านการประเมินทักษะและพฤติกรรมของผู้บริหาร

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องการจัดการด้านวัฒนธรรมของโรงเรียน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองและศิษย์เก่า ทำให้เห็นความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนสาธิต นั่นคือ การมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยภายใต้การกำกับของมหาวิทยาลัยที่นำนวัตกรรมทางการศึกษามาปรับใช้กับผู้เรียน รวมถึงคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก พร้อมตอบรับนโยบายจาก สพฐ. โดยมีปรัชญาสำคัญคือการเป็นโรงเรียนที่มุ่งปลูกฝังความดี พร้อมพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้านี้ จึงพบว่าโรงเรียนที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ต่างมีความโดดเด่นเรื่องการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้กับนักเรียน กล่าวคือ มีจำนวนมากและมีความหลากหลาย มีงบประมาณที่สนับสนุนโดยตรงกับกิจกรรมทางวัฒนธรรม

“โรงเรียนเขารณรงค์ตรงนี้อยู่แล้ว เพราะเขาต้องการประกันคุณภาพ และยังเป็นนโยบายของโรงเรียน พวกสพฐ. เขาต้องมีนโยบาย โรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนสีขาว โรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล โรงเรียน หุย มีเยอะแยะมากมาย แต่ของเรายังโชคดีที่ว่ามันยังเป็นอิสระ ซึ่งอย่างโรงเรียนสาธิตก็จะเด่นเรื่องการมีกิจกรรมที่บางที่ก็เป็นเอกลักษณ์ อย่างสาธิต มศว เนี่ยก็จะมีเรื่องไหนเป็นเรื่องเด่น ๆ ซึ่งโรงเรียนจะจัดงบประมาณรองรับไว้อยู่แล้ว” (ครูคนที่ 4)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้สกัดถึงแนวคิดและนโยบาย รูปแบบและวิธีการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจัดการที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ดังนี้

แนวคิดและนโยบายการจัดการทางวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต

ผลการวิเคราะห์การสะท้อนข้อมูลในกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสาธิต พบว่ามีความเห็นสอดคล้องในทางเดียวกัน คือ โรงเรียนถือเป็นแหล่งปลูกฝังความรู้ควบคู่กับความคิด แม้จะอยู่ภายใต้การกำกับของมหาวิทยาลัยแต่ยังมีบทบาทหน้าที่ในการสนองต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ คือ การมีบทบาทด้านการปลูกฝังสิ่งดีงามให้กับนักเรียน เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ผลการสะท้อนแนวคิดจากผู้บริหาร พบว่า การจัดการทางวัฒนธรรมควรมีหลากหลายรูปแบบเพื่อรองรับความสนใจของนักเรียนที่แตกต่างกันไป ดังนั้นแนวคิดสำคัญคือการส่งเสริมด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรม ดังเช่น ส่งเสริมการทำกระทงเพื่อลอยร่วมกันในวันลอยกระทง เป็นต้น ร่วมกับการสอดแทรกวัฒนธรรมไทยอยู่ในแต่ละรายวิชา ดังเช่น การทำความเคารพครูอาจารย์ก่อนเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ในกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนได้สะท้อนว่าการจัดการทางวัฒนธรรมในโรงเรียนสาธิต คำนึงถึงความสอดคล้องของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ 1) ด้านศาสนา ดังเช่น การจัดกิจกรรมเวียนเทียน การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น 2) ด้านประเพณี ดังเช่น รดน้ำดำหัววันสงกรานต์ จัดงานวันลอยกระทง และ 3) ด้านวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เช่น จัดงานวันไหว้ครู จัดกิจกรรมในวันเกิดของโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งนโยบายด้านการจัดการทางวัฒนธรรมได้อยู่ภายใต้กรอบด้านการสืบสานสิ่งที่ดีงาม ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกและมีจริยธรรม และการมีความรักต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือความเป็นไทย ดังคำกล่าว

“โรงเรียนแห่งนี้เป็นที่ปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความอ่อนน้อม และเข้าใจวัฒนธรรมที่มีแต่เดิม ทั้งทางด้านศาสนา ศิลปะ ประเพณี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาคนให้ตอบรับกับประเทศ ดังนั้นจึงมีนโยบายส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมด้วยกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมจะแบ่งเป็นด้านศาสนา ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ และประเพณีไทยที่มีในเทศกาล เพื่อให้ผู้เรียนมีความรัก ห่วงแทนและเข้าใจในสิ่งนี้ค่ะ... นโยบายที่ใช้จะเน้น 3 เรื่องค่ะ 1) สืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม 2) ส่งเสริมปลูกฝังจิตสำนึก และจริยธรรมให้กับผู้เรียน และ 3) มีความเคารพและจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ค่ะ” (ผู้บริหาร 01)

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าแม้จะมีการสอดแทรกวัฒนธรรมไทยผ่านรูปแบบการจัดโครงการ การจัดกิจกรรม และการใช้ชีวิตในโรงเรียนแล้ว ผลการวิจัยยังได้สะท้อนว่าวัฒนธรรมขององค์กรเป็นสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้บริหารให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากวัฒนธรรมองค์กรแม้จะเป็นวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มโรงเรียนแต่สามารถสร้างความเป็นกลุ่ม เป็นทีมในการขับเคลื่อนกิจกรรมอื่น ๆ ด้วยกันอย่างมีส่วนร่วม สอดคล้องกับผลการวิจัยในกลุ่มผู้ปกครองที่สะท้อนว่า เอกลักษณ์สำคัญของโรงเรียนสาธิต คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าไปมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมอย่างมาก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สอดคล้องกันในเรื่องของการมีส่วนร่วมและเป็นวัฒนธรรมที่โรงเรียนสาธิตดำรงไว้ ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดสำคัญอันนำไปสู่การกำหนดนโยบายของโรงเรียนสาธิต พบว่า 1) การจัดการด้านวัฒนธรรมมีความสอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษา 2) การจัดการในโรงเรียนเกิดขึ้นได้ทั้งรูปแบบการสอนโดยตรง และการสอดแทรกวัฒนธรรมในกิจกรรมด้านการเรียน 3) โรงเรียนสาธิตมุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจากหลายส่วนและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน 4) นอกจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนผ่านรูปแบบต่าง ๆ แล้ว โรงเรียนสาธิตยังมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมที่ดีในองค์กรรองรับการทำงานร่วมกัน

รูปแบบและวิธีการจัดการทางวัฒนธรรม

จากการนิยามความหมายของการจัดการทางวัฒนธรรม พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนว่าการจัดการหมายถึงกระบวนการลงมือปฏิบัติเพื่อให้กิจกรรมหรืองานนั้น ๆ มีระบบระเบียบขั้นตอนที่เหมาะสม สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามลำดับ ผลการเก็บข้อมูลได้พบว่ารูปแบบที่โรงเรียนสาธิตนำมาใช้ในการจัดการอย่างเป็นขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมที่ถูกกำหนดให้ดำเนินการในทุกปี หมายถึง โรงเรียนได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไว้ตั้งแต่แรกเริ่มและเป็นประเพณีสืบทอดกันมา ดังเช่น การกำหนดการใส่ชุดผ้าไทย การจัดกิจกรรมประเพณีวันครบรอบโรงเรียน เป็นต้น และ 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมที่เป็นไปตามสถานการณ์หรือบริบทในเวลานั้น ๆ ดังเช่น จัดเทศกาลดนตรีไทย การจัดกิจกรรมต้อนรับแขกคนสำคัญของโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งจะอาศัยการเขียนโครงการเพื่อขอรับงบประมาณ ซึ่งโครงการดังกล่าวสามารถเป็นโครงการทางวัฒนธรรมที่ต่อยอดจากโครงการเดิมได้ หรืออาจเป็นโครงการใหม่เพื่อรองรับต่อสถานการณ์ในปัจจุบันหรือการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม

การจัดการที่เป็นระบบด้านวัฒนธรรมนี้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การออกแบบโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร ซึ่งการออกแบบนี้เป็นไปได้ทั้ง 2 ลักษณะ คือ จุดเริ่มต้นจากการได้รับนโยบายจากหน่วยงานและกระจายการปฏิบัติลงสู่ผู้เรียนหรือเป็นการคิดขอโครงการโดยเริ่มจากผู้เรียนขึ้นไปเสนอต่อผู้บริหาร ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารและคณาจารย์ร่วมกันพิจารณาถึงประโยชน์ด้านการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก พร้อมทั้งมีความสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนด้านวัฒนธรรม จากนั้นจึงพิจารณาให้งบประมาณตามความเหมาะสม ขั้นตอนที่ 3 การแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดทำโครงสร้างการทำงานร่วมกับบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยกิจกรรมด้านวัฒนธรรมนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและได้รับความร่วมมือจากหลายส่วน สอดคล้องกับการสะท้อนข้อมูลในกลุ่มครูที่พบว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามซึ่งต้องอาศัยกลุ่มก่อนในการกระทำการอันใดอันหนึ่งอย่างเป็นแนวทางเดียวกัน ดังนั้นการแบ่งบทบาทหน้าที่จึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่ต้องอาศัยความสมัครใจและนัดหมายเพื่อประสานงานร่วมกัน ขั้นตอนที่ 4 การประชาสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากขั้นตอนที่ 3 โดยนำผลลัพธ์จากการทำงานร่วมกัน ช่วยการขยายความร่วมมือไปสู่ผู้เรียน คณาจารย์ในโรงเรียน กลุ่มผู้ปกครองและบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาส่งเสริม สนับสนุน หรือเข้าร่วมกิจกรรม ให้ได้รับรู้ข้อมูลการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้น ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล เมื่อจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ครูหรือผู้ขอโครงการจะเป็นผู้ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เห็นความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ปัจจัยสนับสนุน และอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจส่งผลให้การจัดการทางวัฒนธรรมล่าช้า เป็นต้น

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการจัดการทางวัฒนธรรม แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมที่ถูกกำหนดให้ดำเนินการในทุกปี และ 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมที่เป็นไปตามสถานการณ์หรือบริบทในเวลานั้น ๆ โดยวิธีการจัดการทางวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การออกแบบ

โครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร 2) การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณ 3) การแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดทำโครงสร้างการทำงานร่วมกับบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม 4) การประชาสัมพันธ์ 5) การประเมินผล

ข้อเสนอแนะในการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียน

จากการเก็บข้อมูลกับกลุ่มนักเรียนเพื่อสะท้อนความเห็นเกี่ยวกับการจัดการทางวัฒนธรรมของโรงเรียน สาธิต พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม มีความเห็นสอดคล้องกับครูและผู้บริหารว่าโรงเรียนควรเป็นแหล่งสืบสานสิ่งดีงามและเปิดโอกาสให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ต่าง ๆ ในขณะที่ผลการสะท้อนจากกลุ่มผู้ปกครองพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นสิ่งที่ดีเพราะเห็นการเปลี่ยนแปลงของบุตรหลานในทางบวก เช่น การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การปรับตัวที่ดีและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้างมากขึ้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่าโรงเรียนสาธิตในระดับมัธยมศึกษา ได้ให้น้ำหนักกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมน้อยลงเมื่อเทียบกับโรงเรียนในระดับประถมศึกษา บางโรงเรียนเริ่มให้น้ำหนักการจัดการกิจกรรมไปในด้านวิทยาศาสตร์หรือกิจกรรมสากลมาก ทำให้มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทยน้อยลง

“ประถมทำกิจกรรมสม่ำเสมอมาก ๆ และทำหลายกิจกรรม คิดว่ามีปริมาณกิจกรรมน้อยลงนะ แต่สันนิษฐานว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับภาระกิจของเด็ก ๆ เองด้วย ความรับผิดชอบสูงขึ้น เรียนหนักขึ้น กิจกรรมเลยน้อย ส่วนตัวค่อนข้างพอใจที่โรงเรียนพยายามจัดอยู่เรื่อย ๆ นะคะ ปริมาณคิดว่าโอเคมีกิจกรรมหลายอย่างที่ทางโรงเรียนทำได้ค่อนข้างดี และทางบ้านสนับสนุนอยู่แล้วกับการทำกิจกรรม เราอยากให้ลูกได้เรียนและทำกิจกรรมด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมถ้าโรงเรียนจัดเมื่อไหร่แล้วเรามีโอกาสที่ให้ลูกเข้าร่วมได้เราสนับสนุนทุกงานค่ะ เพราะว่าเราได้เห็นว่าลูกเราเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี อย่างเขาเริ่มจะปรับตัวเข้ากับคนรอบข้างได้เร็วขึ้น เขาก็มีความสุขเวลาเขาได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนของเขา อย่างนี้ค่ะ” (ผู้ปกครอง รายที่ 6)

ประเด็นถัดมา ในด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนมาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักเรียน โดยได้แสดงความเห็นว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามไม่ควรยึดติดกรอบการจัดการกิจกรรม ควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับได้ตามยุคสมัย ยกตัวอย่างสถานการณ์การแต่งชุดไทยในเทศกาลของโรงเรียน ไม่ควรบังคับให้นักเรียนแต่งกายด้วยชุดไทยโบราณเท่านั้นแต่ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างสรรค์ผลงานเพื่อแสดงออกถึงการประยุกต์วัฒนธรรมมาสู่การใช้ชีวิตในปัจจุบัน รวมถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อดึงดูดความสนใจไม่ศึกษาเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ดังเช่น การนำเสนอเนื้อหาด้วยตัวการ์ตูน ภาพเคลื่อนไหว การอ่านเนื้อหาด้วยการสแกน QR Code เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ไม่ควรบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม แต่ควรจูงใจให้นักเรียนเห็นถึงความน่าสนใจในกิจกรรม โดยนักเรียนได้ใช้คำว่า ไม่ควรยึดเยียด ให้เข้ากิจกรรม เพราะหากเป็นเช่นนั้นนักเรียนจะพยายามปลีกตัวออกห่าง รวมถึงโรงเรียนต้องสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ยกเลิกการจัดการเรียนการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มเวลา เป็นต้น

“อย่างในงานวันไหว้ครูทั้งวันนั้นจะต้องไม่มีการเรียนการสอนเลย ครึ่งวันอยู่ในหอประชุมไหว้ครู อีกครึ่งวันมีงานคอนเสิร์ต มีอาหารมาให้ นักเรียนก็จัดซุ้มกัน หนูชอบตรงนี้มาก ๆ ค่ะ ได้มีงานดนตรีแล้วก็การแสดงความสามารถของพี่ ๆ หลาย ๆ แขนง แล้วเราก็ไปนั่งดู นั่งฟัง คือไม่ต้องจริงจัง งานด้านวัฒนธรรมต้องไม่เป็นการ

บังคับให้เราจะต้องทำหรือจะต้องเข้าร่วมคะ ถ้าไม่บังคับหรือยัดเยียดให้เรา ถ้าทำอย่างนั้นเรารู้สึกว่าอยากปลีกตัวออก” (นักเรียน คนที่ 3)

“บางกิจกรรมก็ดี อย่างเช่น หล่อเทียนพรรษา มีงานตอนเช้านิดหน่อย ตอนกลางวันใครสะดวกใจจะไปหล่อเทียนก็ไปอย่างนี้โอเค แต่บางงานที่จัดหน้าเสาธงและบังคับทุกคนเข้าร่วม การสวดมนต์ยาวหน้าเสาธงทุกวันพฤหัสบดีคิดว่าไม่ค่อยดีเท่าไรบางคนไม่ได้สนใจตรงนี้ทำให้ระหว่างกิจกรรมอาจารย์ต้องมาคอยควบคุม อาจจะได้ถูกใจสำหรับทุกคนคะ ภาพรวมก็โอเคแค่นี้ในเรื่องของความสมัครใจคะ” (ศิษย์เก่า คนที่ 5)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เรื่องทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 137 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 64.23 และเป็นเพศชาย จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 35.77 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียนมากที่สุด จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 32.85 รองลงมาคือ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 32.12 และรองลงมาคือ กลุ่มครูจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 15.33 ตามลำดับ โดยการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บด้วยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 การจัดการระดับโรงเรียน พบว่า ประเด็นที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต พบค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับแนวคิดเรื่องการให้ความสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรมสูงที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.48 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การมีแนวทางต่อการจัดการด้านวัฒนธรรมของโรงเรียน ค่าเฉลี่ย 4.37 อยู่ในระดับมากที่สุด และรองลงมาคือ มีนโยบายด้านวัฒนธรรมรองรับการจัดกิจกรรมในโรงเรียน ค่าเฉลี่ย 4.29 อยู่ในระดับมากที่สุด และประเด็นที่ 2 วิเคราะห์องค์ประกอบแนวคิดการจัดการด้านวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต พบว่า มีค่าเฉลี่ยด้านวิธีการดำเนินการด้านวัฒนธรรมสูงที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.49 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ มีนโยบายและแนวทางการจัดการวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ย 4.44 อยู่ในระดับมากที่สุด และรองลงมาคือ มีการลงมือปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 4.40 อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ โดยพบว่า องค์ประกอบด้านการประเมินกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 4.37 อยู่ในระดับมากที่สุด

มิติที่ 2 การประเมินทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริหาร จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและการแสดงออกของผู้บริหาร ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านอารมณ์และความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้บริหารมีการแสดงออกถึงความสนใจ ใส่ใจ มีความรู้สึกร่วมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในระดับ 4.41 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรม คือ เข้าร่วมกิจกรรม ผลักดันและสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 4.40 อยู่ในระดับมากที่สุด และรองลงมาคือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ คือ การมีความรู้ความเข้าใจใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและเชื่อว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 4.37 อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยทั้งวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผสมกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยมีผลการอภิปรายดังนี้ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพได้สะท้อนว่าแนวคิดนโยบายด้านการจัดการทางวัฒนธรรมในโรงเรียนสาธิต เน้นการสืบสาน ส่งเสริมและสร้างความรักในความเป็นไทย ผ่านการจัด

กิจกรรมสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านศาสนา 2) ด้านประเพณีไทย 3) ด้านวันสำคัญของโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะถูกออกแบบให้เข้ากับบริบทและสถานการณ์ ณ ขณะนั้น อย่างไรก็ตามข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้คือ กระบวนการจัดการทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมของโรงเรียนสาธิต ส่วนใหญ่เน้นการมีส่วนร่วมกับหลายภาคส่วน ทั้งในรูปแบบที่โรงเรียนให้ความร่วมมือกับกรมศิลปากรเพื่อจัดแสดงโซนในงานระดับประเทศ รวมถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมในโรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและคนภายนอก ขึ้นอยู่กับการออกแบบและวัตถุประสงค์ของการจัดงาน แต่อย่างไรก็ตามความโดดเด่นของโรงเรียนสาธิต คือ การมีนโยบายรองรับการจัดการทางวัฒนธรรม มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงการอำนวยความสะดวกจากผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่พบว่าผู้บริหารให้ความสำคัญการจัดการด้านวัฒนธรรมซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดด้วยการให้ความสำคัญของผู้บริหารจึงส่งผลให้ครูส่วนใหญ่จะเขียนโครงการเพื่อขอรับงบประมาณจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้ การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอประมาณต่อผู้บริหาร ทำให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้วยวิธีการเชิงปริมาณที่พบว่ามีค่าเฉลี่ยด้านวิธีการดำเนินการด้านวัฒนธรรมสูงที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.49 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ มีนโยบายและแนวทางการจัดการวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ย 4.44 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัย Maneephruet & Pholprasert (2017) ที่ได้ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนนานาชาติ พบว่าการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนั้น นโยบายของโรงเรียนมีส่วนอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางและการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่าง ๆ หากนโยบายเอื้ออำนวยต่อการจัดการทางวัฒนธรรมแล้วจะทำให้ครูสามารถออกแบบแนวทางการสอดแทรกวัฒนธรรมเข้ากับการเรียน รวมถึงการเลือกใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจให้นักเรียนได้ รวมถึงมีการอำนวยความสะดวกเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้หรือรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมได้

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังได้สะท้อนเรื่องขั้นตอนสำคัญของการจัดการทางวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การออกแบบโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร 2) การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณ 3) การแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดทำโครงสร้างการทำงาน ร่วมกับบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม 4) การประชาสัมพันธ์ 5) การประเมินผล ซึ่งในกระบวนการจัดการนี้ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความสามารถหรือความเหมาะสมของผู้รับผิดชอบแต่ละคน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wanwichai (2016) ที่พบว่าการจัดการด้านวัฒนธรรมต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ควรคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแต่ละบุคคล รวมถึงมอบหมายอำนาจให้กับหัวหน้าทีมแต่ละทีมเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดการที่ดีควรคำนึงถึงการออกแบบที่ดีและวางโครงสร้างคณะทำงานตามความเชี่ยวชาญ ซึ่งผลการวิจัยในกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนยังได้สะท้อนว่าการทำงานร่วมกันนี้ต้องยึดมั่นด้วยวัฒนธรรมขององค์กร ดังนั้นบทบาทหลักของผู้บริหารนอกจากการพิจารณาแนวทางการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมสำหรับผู้เรียนแล้ว ยังมีอาจจะเลยเรื่องการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรเรื่องการทำงานด้านการสืบสาน ส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ McAleese & Hargie (2004) ที่ศึกษา 5 แนวทางสำคัญในการจัดการทางวัฒนธรรม โดยมองว่าหากบุคลากรทุกคนมองเห็นเป้าหมายร่วมกันผ่านการถ่ายทอดกลยุทธ์จากผู้นำจะทำให้ระบบการจัดการมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การทำงานร่วมกัน บุคลากรต้องยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียว

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียนพบว่าในกลุ่มนักเรียนมีความต้องการการนำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบใหม่ ใช้เทคโนโลยีดึงดูดผู้เรียนให้เกิดความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่อไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Longinou (2020) ที่ศึกษาถึงข้อดีของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ดีได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การให้ความรู้ผ่านทางทฤษฎี แนวคิด และด้านวิชาการ มีตัวอย่างและขั้นตอนสำคัญให้ศึกษา ซึ่งต้องมีความใกล้เคียงกับความสนใจของนักเรียน ทั้งในแง่ของเนื้อหาและวิธีการ ซึ่งสนับสนุนกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่ผู้วิจัยพบว่านักเรียนได้สะท้อนความคิดเห็นว่า ต้องการเนื้อหาที่ไม่เป็นวิชาการจนเกินไป สามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ง่าย รวมถึงใช้วิธีการที่ทันสมัย เช่น การใช้ QR Code ในการเข้าถึง เป็นต้น ทั้งยังเสริมข้อมูลว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมควรเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสมัครใจเข้าร่วม ไม่เป็นการบีบบังคับ และสามารถประยุกต์นำมาใช้กับชีวิตประจำวันที่ไม่ทำให้รู้สึกล้าสมัยจนเกินไป

สรุป

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการจัดการทางวัฒนธรรม แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมที่ถูกกำหนดให้ดำเนินการในทุกปี และ 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมที่เป็นไปตามสถานการณ์หรือบริบทในเวลานั้น ๆ โดยกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้น แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทย และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนหรือผู้เรียน ซึ่งทั้งหมดถูกเรียกว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และมีความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความดี คุณธรรม จริยธรรม และความเป็นไทย สอดคล้องกับนโยบายหลักของโรงเรียนสาธิต ได้แก่ การสืบสานความดีงาม การส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรม และการพัฒนาความรักต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้วิธีการจัดการทางวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การออกแบบโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร 2) การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณ 3) การแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดทำโครงสร้างการทำงาน ร่วมกับบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม 4) การประชาสัมพันธ์ 5) การประเมินผล อย่างไรก็ตามในส่วนของการเสนอแนะเรื่องการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียน นักเรียนมีความเห็นว่าควรปรับให้มีเนื้อหาที่อ่านง่าย ใช้เทคโนโลยีในการดึงดูดเพื่อให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และควรเป็นการสร้างความสนใจให้เกิดความสมัครใจ แทนการบังคับให้เข้าร่วม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการทางวัฒนธรรม คือ ผู้บริหาร เพราะมีส่วนสำคัญในเรื่องการกำหนดแนวคิด กลยุทธ์ของการพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการตั้งแต่การถ่ายทอดแนวคิด การวางแผนนโยบาย การพิจารณาตัดสินใจและการแบ่งโครงสร้างหน้าที่ ดังนั้นจึงเสนอแนะให้ผู้บริหารในโรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมผ่านการถ่ายทอดความดีงามสู่ผู้ดำเนินการและส่งผ่านไปสู่นักเรียน เช่น การให้คำอธิบายแนวคิดกับครูและนักเรียนเกี่ยวกับเป้าหมายของการจัด

กิจกรรมในวาระต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการชื่นชมและเข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียน เป็นต้น

2. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่าผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักเรียนเสนอให้โรงเรียนปรับกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านเทคโนโลยี ดังเช่น การจัดการเรียนการสอนผ่านคลิป์วิดีโอการ์ตูน การจัด QR Code ให้นักเรียนได้สแกนเพื่อเรียนรู้ตามสถานที่ต่าง ๆ ดังนั้นจึงเสนอแนะให้โรงเรียนจัดทำฐานข้อมูลการเรียนรู้กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ภายนอกเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักเรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองได้

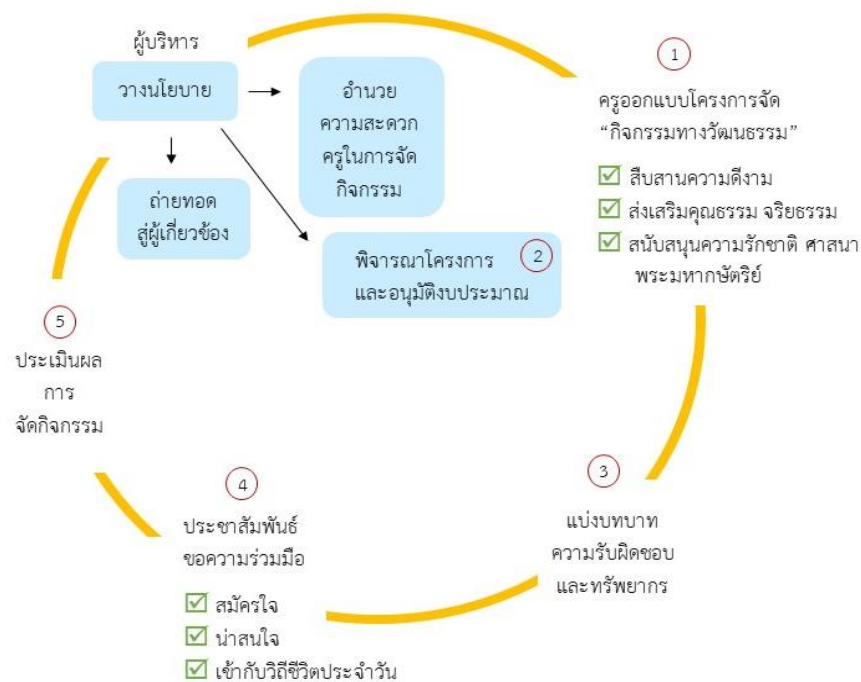
ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพราะโรงเรียนสาธิตถือเป็นโรงเรียนที่เน้นการเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าต่อไปผู้วิจัยเสนอแนะให้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในบริบทของโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อให้เห็นถึงวิธีการปรับหลักการสู่การนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละบริบทของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่, บริบทโรงเรียนนอกเมือง เป็นต้น

2. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยพบข้อจำกัดเรื่องการเก็บข้อมูลเนื่องจากเป็นช่วงเวลาของการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ทำให้โรงเรียนปรับรูปแบบบางส่วนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การประกวดแต่งกลอนในวันสุนทรภู่ ผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งเป็นอีกวิธีการที่ประยุกต์กระบวนการจัดการทางวัฒนธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าต่อไปผู้วิจัยเสนอแนะให้ผู้วิจัยศึกษากระบวนการจัดการทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ในบริบทของโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้เห็นว่าการจัดการทางวัฒนธรรม ควรจัดการอย่างเป็นระบบขั้นตอน ซึ่งมีผู้บริหารเป็นหลักในการกำหนดนโยบายและมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียน โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นสามารถเป็นได้ทั้งกิจกรรมที่ผูกพันในทุกปี ซึ่งถูกบรรจุอยู่ในแผนของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และในรูปแบบการจัดขึ้นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ อย่างไรก็ตามกิจกรรมสำคัญทางวัฒนธรรมประกอบด้วย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมด้านประเพณี และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน แต่ละกิจกรรมต้องสนับสนุนกับนโยบายโรงเรียน ได้แก่ สืบสานความดีงาม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสนับสนุนการรักในชาติ ศาสน์ และกษัตริย์ ทั้งนี้กระบวนการจัดการได้ทำอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยมี 5 ขั้นตอนหลักได้แก่ 1) การออกแบบโครงการเพื่อเสนอผู้บริหาร 2) การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณ 3) การแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดทำโครงสร้างการทำงาน ร่วมกับบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม 4) การประชาสัมพันธ์ 5) การประเมินผลสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการจัดการทางวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิต

References

- Koson, C. (2018). Management of Cultural Capital of Northern Thai Tribe. *Journal of Administrative and Management*, 6(2), 64–73. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/RCIM/article/view/150672/110555>
- Longinou, D. (2020). The Benefits from Cultural Activities at A School Environment. *Journal of Contemporary Education Theory& Research*, 4(1), 8–13. DOI: 10.5281/zenodo.3769252
- Maneephruet, N., & Pholprasert, A. (2017). Guidelines for Art Education to Promote Multicultural Values In Elementary International Schools. *OJED*, 12(4), 531–546. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/161713/116632>
- Maryani, M., & Aguskin, L. (2018). University Students’ Understanding on Cultural Activities in American Culture Class. *Lingua Cultura*, 12(2), 169–177. DOI:10.21512/lc.v12i2.4043
- McAleese, D., & Hargie, O. (2004). Five Guiding Principles of Culture Management: A Synthesis of Best Practice, *Journal of Communication Management*, 9(2), 155–170. DOI:10.1108/13632540510621399

- Nerngchamnon, K. (2020). Cultural Knowledge Management. *Journal of Art an Cultural Perception*, 19(2), 216–230.
- Pongthong, K., & Chaiamporn, S. (2019). Cultural Management Model of Ban Mark Kham and Ban Mark Muang in Trirath Municipality in AEC Era. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*, 17(1), 49–66.
- Popenoe, D. (1993). American Family Decline, 1960–1990: A Review and Appraisal. *Journal of Marriage and Family*, 55(3), 527–542. <https://doi.org/10.2307/3533333>
- Rodkaew, P. (2011). *Need for Recreation Management of Personel in the Central of Bunditpatanasilpa Institute*[Master's Thesis, Srinakarinwirot University].
- Wanwichai, R. (2016). Cultural Management: A Case Study of Thai Folk Performances in Uttaradit Province, *Journal of Cultural Approach*, 17(31), 18–30. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/58349